

Hrátky s kocourem Tomem II
infra[®] s.r.o.
aneb

než půjdu do školy

*Hry, aktivity a pracovní listy na ověření úrovně školní zralosti a rozvoj školní
připravenosti*

Renata Špačková
Ilustrace: Šárka Svobodová

infra[®] s.r.o.

Než začnete listovat v publikaci

Druhý díl metodické publikace volně doplňuje první díl metodiky „Hrátky s kocourkem Tomem aneb než půjdu do školy“ a rozšiřuje možnosti, jak obohatit činnosti s dětmi o nové podněty. Souborem dětí opět doprovází kocour Tom a jeho kočičí kamarádi Micka, Mourek a Líza.

Teoretická část publikace je zaměřena především na všechny oblasti, v nichž má předškolní dítě před vstupem do základní školy dosáhnout zralosti a připravenosti, aby bylo ve škole úspěšné. Nově se v publikaci nabízí i kapitoly, které se věnují smyslům (čichu, chuti, hmatu), ale také sociálním dovednostem. Závěr teoretické části nabízí praktické náměty nejen pro rodiče budoucích prvňáků, ale využít je mohou i učitelé MŠ a rodičům některé tipy a doporučení zprostředkovat.

Každou teoretickou kapitolu uzavírají praktické náměty na hry a činnosti s dětmi rozvíjející danou oblast. Kromě těchto námětů nabízí publikace i oblíbené kopírovatelné pracovní listy.

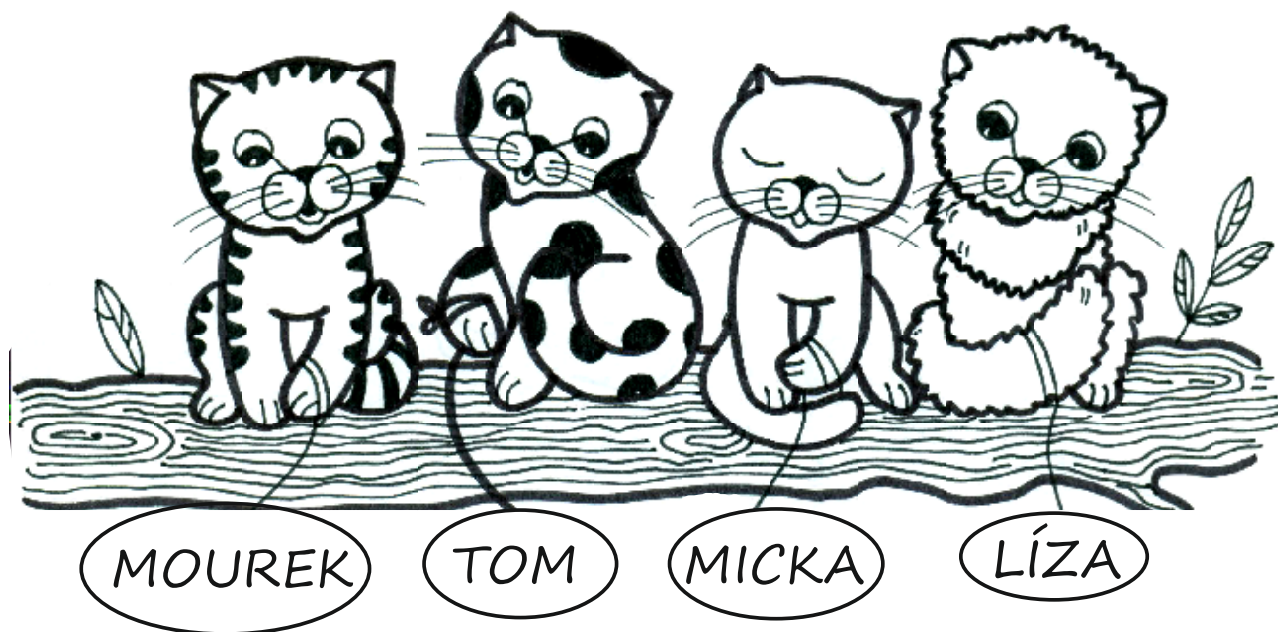
60 pracovních listů se zaměřuje především na sluchové a zrakové vnímání, podporu předpočetních představ, zrakové paměti a pozornosti. Lze je doplňovat a kombinovat s pracovními listy z prvního dílu, kdy tyto nové pracovní listy představují již náročnější varianty a obměny téhož zadání úkolu.

Děti na pracovních listech opět doprovázejí oblíbení kočičí kamarádi v čele s kocourem Tomem. Obrázky kocouří party nejen děti motivují k vlastní činnosti s pracovním listem, ale nabízejí možnost si obrázky vymalovat a vytvořit si krásné, barevné ilustrace.

Věříme, že metodická publikace se opět stane vítaným a zajímavým pomocníkem a rádcem při přípravě dětí na požadavky, které na ně v blízké budoucnosti bude klást základní škola.

Renata Špačková, Šárka Svobodová
a redakce INFRA, s.r.o.

Obsah

Úvod.....	5
Jak napomoci úspěšnému školnímu startu?	5
Předškolák a rozvoj obratnosti i motorických dovedností	6
Jaké pohybové dovednosti by měl mít předškolák?.....	9
Aktivity a hry zaměřené na rozvoj pohybových dovedností.....	10
Předškolák a rozvoj řeči	17
Jaké dovednosti v oblasti řeči by měl mít předškolák?.....	18
Hry a aktivity zaměřené na rozvoj řečových dovedností	20
Předškolák a rozvoj smyslového vnímání.....	22
Zrakové vnímání	22
Jaké dovednosti v oblasti zrakového vnímání by měl mít předškolák?	23
Aktivity a hry zaměřené na rozvoj zrakového vnímání	24
Sluchové vnímání.....	28
Jaké dovednosti v oblasti sluchového vnímání by měl mít předškolák?	29
Aktivity a hry zaměřené na rozvoj sluchového vnímání.....	30
Jaké hmatové dovednosti by měl mít předškolák?.....	34
Aktivity a hry zaměřené na rozvoj hmatového vnímání	35
Chuť a čich.....	37
Jaké dovednosti v oblasti chuťového a čichového vnímání by měl mít předškolák?	37
Aktivity a hry zaměřené na rozvoj chuťového a čichového vnímání	37
Předškolák a rozvoj předčíslných dovedností	39
Jaké předčíslné dovednosti by měl mít předškolák?	40
Aktivity a hry zaměřené na rozvoj předčíslných dovedností	41
Předškolák a rozvoj prostorového vnímání.....	43
Jaké dovednosti v oblasti prostorového vnímání by měl mít předškolák?	44
Aktivity a hry zaměřené na rozvoj vnímání prostoru	44
Předškolák a rozvoj vnímání času.....	47
Jaké dovednosti v oblasti vnímání času by měl mít předškolák?	48
Aktivity a hry zaměřené na rozvoj vnímání času.....	49
Předškolák a rozvoj pozornosti	51
Jaké dovednosti v oblasti pozornosti by měl mít předškolák?.....	52
Aktivity a hry zaměřené na rozvoj pozornosti	52
Předškolák a sociální dovednosti	54
Jaké sociální dovednosti by měl mít předškolák?.....	55
Aktivity a hry zaměřené na rozvoj sociálních dovedností	56
Co by měli vědět rodiče?	58

Předškolák a rozvoj smyslového vnímání

Smysly nám zprostředkovávají aktivní kontakt se světem. V dnešní, technikou zaplavené době se dítě stává často pouhým **konzumentem podnětů**. Klasickým příkladem je příliš časté používání počítačů nebo tabletů, kdy dochází k nadměrnému zatížení pouze jedné části mozku, což přináší brzký psychický útlum, neaktivní část mozku je v útlumu stabilně. Dítě pasivně přebírá informace, které jsou již hotové, zpracované, o kterých nemusí přemýšlet. Pro dítě je logicky mnohem přínosnější **zapojení všech smyslů, pohybové složky i fantazie**. Ideální je, pokud dítě může kontrolovat, tvořit, vytvářet s použitím náradí, náčiní a různých, bezpečných nástrojů. **Zkušenosti z reálného**, nikoliv z virtuálního světa napomáhají u dítěte k růstu představivosti, myšlení, fantazie, řeči i smyslového vnímání.

Zrak, sluch, čich, chuť a hmat nám zprostředkovávají každodenní kontakt se světem a umožňují poznávat, komunikovat, vstřebávat další informace z okolního světa.

Zrakové vnímání

Zrak nám zprostředkovává nejméně jednu třetinu informací. Zrak se zapojuje do mnoha každodenních činností od běžného sledování okolí po cílené prohlížení knih či obrázků. Zrakové vnímání napomáhá dítěte rozlišovat základní vlastnosti předmětů, včetně detailů. Díky zraku získáváme **potřebné informace z našeho okolí**. Zrak úzce souvisí s rozvojem rozumových schopností. Díky našim rozumovým schopnostem chápeme snáze to, co vidíme. Za běžných okolností se dítěti denně nabízí mnoho zrakových podnětů a spíše hrozí, že dítě může být nadbytkem zrakových informací ohroženo a přehláceno. Velké, nevýběrové množství hraček, knížek vede spíše k **povrchnímu vnímání a brzdí kvalitní rozvoj zrakového vnímání**. Nové a další podněty způsobí, že dítě vlastně neví, co si vybrat, u žádné aktivity či činnosti nevydrží.

Zrakové vnímání dítěte, stejně jako další oblasti smyslového vnímání, věkem dozrává. Před nástupem do školy však zrakové vnímání dítěti umožňuje, aby následně dokázalo číst, psát i počítat. Zrakové vnímání plně dozrává u většiny dětí kolem šestého roku, mezi dětmi však existují individuální rozdíly. Nejen učitelé, ale také rodiče by si však měli uvědomit, že každá schopnost potřebuje ke svému rozvoji určitý čas. Pokud je vhodná doba přemeškána, je nutno přistoupit k nácviku a rozvoji dovedností, což se týká i zrakového vnímání. Obtíže ve zrakovém vnímání následně komplikují dítěti jeho další učení a ovlivňují negativně jeho školní úspěšnost. Nedostatečná zraková paměť způsobí, že dítě má ve škole potíže s písmenky, tedy i se čtením a psaním. Dětem se následně mohou plést i podobná písmenka, nedokážou je správně rozlišit (např. m/n), z toho plyne i nedostatečné porozumění slyšenému či čtenému textu. Stejně potíže mohou dítě pronásledovat i při rozlišování číslic a později také při počítání.

Je tedy jednoznačné, že rozvinuté zrakové vnímání je základem pro zvládnutí čtení, psaní a počítání. **Zraková kontrola** je však nezbytná i u mnoha každodenních činností a aktivit od stavění věže z kostek, stříhání, malování až po oblékání a obouvání.

Jaké dovednosti v oblasti zrakového vnímání by měl mít předškolák?

Dítě mezi 5. a 6. rokem by mělo být schopno **rozlišit důležité a nepodstatné informace**. Z toho vyplývá **potřeba soustředit se cíleně** na určitý objekt, obrázek, aktivitu a najít důležité či předem určené **detaily**. Dítě by mělo dokázat poznat i totožný předmět, pokud se například změní jeho velikost. Předpokládáme, že předškolák dokáže bezpečně rozlišit **rozdíly nebo podobnosti** mezi věcmi a předměty. Tato dovednost se postupně zdokonalí natolik, že dítě je schopno rozlišit věc nebo předmět pouze podle jeho vybrané části. Předškoláci zpravidla rádi řeší listy s úkoly zaměřené na hledání a vybarvování dílků či částí obrázku dle nápovědy v okénku, dle značky či symbolu. Další oblíbenou aktivitou je hledání obrázku v obrázku, v čmáranici nebo ve změti čar a linií. Jinou možností je hledání obrázků či obrazců, které se navzájem překrývají. Děti linie každého předmětu obtahují jinou barvou (jinou pastelkou). Starší předškoláci hledají takto tvary, později i čísla či písmena. Nejde zde však o pojmenování čísla či písmena, ale o jeho objevení jako symbolu, obrazce.

Rozvoji obecných zrakových schopností napomáhají činnosti a aktivity se skládačkami a vkládačkami, osvědčené je využití **puzzle**. U puzzle je třeba volit nejen vhodný počet dílků, ale také vhodný motiv. Rozsáhlejší skládačky kladou i velké nároky na trpělivost a vytrvalost dítěte. Skládat lze i pohlednice či obrázky z časopisů, kdy si puzzle různé obtížnosti vytvoří děti samy, což možná bude samo o sobě motivací pro skládání a dokončení skládačky.

Oblíbené **třídění drobných předmětů** dle velikosti, barvy (včetně odstínu), tvaru či druhu lze motivovat mnoha způsoby. S dětmi si hrajeme na úklid, na Popelky, na vysavač, na obchod. Pro podobné hry se hodí knoflíky, korálky, šroubky, tkaničky, stužky, tvary plastové či kartónové. Sady (krabičky) s tvary v různých barvách a velikostech využijeme při mnoha činnostech, tvary lze nastříhat z pevného kartonu nebo měkké pryže. Díky bohaté nabídce pomůcek mohou předškoláci třídít i písmenka či číslice z dřevěné překližky nebo plastu. Není nutné, aby předškolní dítě dokázalo písmenka nebo číslice pojmenovat, pro dítě v předškolním věku zpočátku představují abstraktní znaky, ale dítě se učí písmenka nebo číslice rozlišovat zrakem a hledat dvojice stejných písmenek či čísel stejně jako např. PEXESA.

Děti mají v oblibě hádanky typu: „Dívám se kolem sebe a vidím něco velkého, modrého, látkového... Co to je?“ Omalovánky a dokreslovánky jsou vhodné pro rozvoj citu pro barvu a tvar, koordinaci ruky a oka.

Velmi důležitá je dostatečně rozvinutá **zraková paměť**. Díky zrakové paměti si pamatujeme to, co jsme viděli. Dítě v předškolním věku by si tak mělo umět z paměti vybavit, co vidělo, jak předmět či věc vypadaly, zapamatovat si i vybavit soubor zhruba 5–6 viděných předmětů.

Dítě v předškolním věku by mělo dokázat **pohybem správně reagovat na vizuální podněty**.

Klasickou a všeobecně známou hrou pro rozvoj zrakové paměti je **pexeso**. Pexeso lze hrát i s různými, obměněnými pravidly. Např. tvořit dle vzoru řadu 4–6 obrázků ve stejném pořadí, hádat, co bylo v řadě na obrázku první či poslední apod. Obecně jsou pro rozvoj zrakové paměti vhodné různé společenské hry, kdy si děti musí zapamatovat polohu předmětu, prvku.

Reakci na vizuální podněty lze v praxi sledovat a hodnotit tak, že pokud dítě v prostoru vidí překážku, obejde ji, přeskočí či podleze, ale nemělo by do ní narazit. Zvládat tyto dovednosti napomáhá dítěti **vizuomotorická koordinace**. Předškolák zvládá **spolupráci očí a rukou**, **koordinuje také velmi jemné svaly ruky a prstů s pohybem očí**. Vizuomotorickou koordinaci

vhodně podpoří i pohybové hry typu: školka s míčem či švihadlem, Honza řekl či hry na opakování pohybu („udělej to jako já“).

Předškolák by se také měl **bezpečně orientovat v prostředí**, které ho obklopuje, a **vnímat vlastní tělo ve vztahu k prostoru**. Hovoříme zde o **vizuoprostorové orientaci**. Základem je, aby na začátku dítě dokázalo určit a rozlišit, co je vpředu/vzadu, nahoře/dole. Dítě díky rozvinuté vizuoprostorové orientaci dokáže vnímat polohu vlastního těla v prostoru, na základě těchto dovedností se rozvíjí a uplatňuje i **pravolevá orientace**. Při dostatečné úrovni této schopnosti zvládá dítě i rovnovážné cviky, správně koordinuje své pohyby, je obratné, a to i v řeči, kdy dobře zvládá **popis svého okolí**.

Předškolák by mezi 5. a 6. rokem měl zvládat **sledovat očima zleva doprava**. V předškolním věku využíváme především řadu obrázků, předmětů či věcí, které dítě sleduje a pojmenovává. Tento cílený oční pohyb je nezbytným předpokladem **pro zvládnutí čtení** v základní škole.

Rozvinuté zrakové vnímání je nutným předpokladem školní úspěšnosti a osvojení si nejen čtení, ale také psaní a počítání.

Aktivity a hry zaměřené na rozvoj zrakového vnímání

Co to je?

Pomůcky a potřeby: Obrázky nebo fotografie velikosti A5 nebo A4, šátky na překrytí obrázků (případně kancelářský papír), černý fix, nakopírované obrázky velikosti A5 nebo A4 (postačí černobílé), pravítko.

Na stůl položíme obrázky různých předmětů, věcí, zvířat a hraček. Tyto obrázky částečně překryjeme šátkem nebo listem papíru (z jedné poloviny, z třetiny, případně i ze dvou třetin). Poté děti dle zbývající části viděného obrázku hádají, co na obrázku je. Po určení obrázku vždy obrázek odkryjeme a ověříme, zda dítě obrázek poznalo správně. Následně se do přípravy obrázků zapojí také děti. Zvolíme 2–3 děti (dle počtu obrázků, dle počtu dětí), které na stole samy či s pomocí učitelky připraví nové hádanky s obrázky.

Obměna: Nakopírujeme různé obrázky, ideálně černobílé, lze využít obrázky na vymalovávání. Tyto obrázky následně v jedné půlce, čtvrtině či dvou třetinách zamalujeme černým fixem, případně obrázky kopírujeme rovnou překryté černým papírem nebo obrázky částečně odstříhneme, aby větší či menší část obrázku chyběla. Učitelka dětem obrázky ukazuje a děti řeší hádanku: Co to je? Dle zbývající části na obrázku určí a pojmenují, co vidí na obrázku. Pro obměnu je dobré mít připravenou i druhou sadu obrázků, kde je obrázek vidět celý. Tyto obrázky jsou rozložené na stole. Následně obrázky překryté spárujeme správně do dvojic s obrázky celými.

Dokresli to sám/sama!

Pomůcky a potřeby: Kopie černobílých obrázků formátu A4, obyčejná tužka trojhranná, pastelky.

Učitelka si předem nakopíruje vhodné obrázky formátu A4 určené na vymalovávání. Volíme různou obtížnost obrázků. Vhodné jsou například obrázky věcí a předmětů: míč, tužka, sněhulák

Aktivity a hry zaměřené na rozvoj předčíselných dovedností

Dvě barevné misky

Pomůcky a potřeby: Dvě plastové misky odlišných barev (2 misky pro každé dítě), drobné předměty (knoflíky, větší korálky).

Každé dítě má před sebou položeny dvě misky. Do každé misky učitelka vloží větší korálky nebo knoflíky. Počet předmětů v obou miskách je různý, celkem je v obou miskách dohromady 10 předmětů. Učitelka děti vyzve, aby knoflíky nebo korálky děti v každé misce spočítaly. Poté se učitelka ptá, kolik je např. v modré misce knoflíků (korálků), kolik je např. v červené misce knoflíků (korálků). Poté děti mají zjistit, kde je více x méně knoflíků (korálků). Následně děti s drobnými předměty manipulují takto:

- V červené misce bude více knoflíků (korálků) než v modré misce. Kolik je nyní v miskách knoflíků (korálků)?
- V červené misce je o 1 knoflík (korálek) více než v modré misce. Kolik je nyní v červené a v modré misce knoflíků (korálků)?
- V červené i v modré misce je knoflíků (korálků) stejně. Kolik jich je nyní v miskách? Apod.

Metodické doporučení: Předmětů v obou miskách bude dohromady 10. Aktivita předpokládá, že dítě zvládá číselnou řadu do 10 a chápe velikost čísla. Do misek lze navzájem přidávat a ubírat, měnit množství. Předměty lze i zcela vyjmout a vložit mimo misku, děti se seznámí s tím, že v misce není nic, tomuto množství se říká 0 (nula). Hru hraje u stolu. Misky lze nahradit i plastovými talířky či tácky, případně papírovými, barevnými talířky.

Maxikostka

Pomůcky a potřeby: Velká hrací kostka s puntíky od 1 do 6 (lze využít i kostku z molitanu – z molitanové stavebnice – a puntíky nalepit ze samolepicí tapety), sportovní potřeby dle možností (např. míč, švihadlo, obruč apod.).

Děti sedí ve větším kruhu na zemi. Uprostřed kruhu leží kostka. Učitelka hodí kostkou a ptá se dětí: „Kolik?“ Děti mají chvíli čas na spočítání a poté odpovědí, kolik padlo na kostce puntíků.

Učitelka zadá dle počtu puntíků na kostce pokyn pro pohyb dětí: „5 skoků na místě“, „3 dřepy“, „2x otočení dokola kolem“, „6x zamávat pravou rukou“ apod.

Poté házeče kostkou může nahradit dítě, které hned spočítá počet puntíků a samo vymyslí úkol pro děti. Úkoly lze zadávat dětem opakovaně.

Obměna: Do kruhu učitelka přidá sportovní potřeby. Zvolené dítě hodí kostkou, po spočítání puntíků zadá učitelka pokyn, kdy dítě (dětí) využije sportovní potřeby v reakci na počet puntíků na kostce.

Sportovní (pohybové) úkoly mohou být různé:

- Hod' míč 5 kamarádům, pokud padne na kostce 5 puntíků.
- Oběhni 3x obruč, pokud padnou na kostce 3 puntíky.
- Přejdi 2x švihadlo, pokud padnou na kostce 2 puntíky.
- Zavolej 4 kamarády do obruče – domečku –, pokud padnou na kostce 4 puntíky.

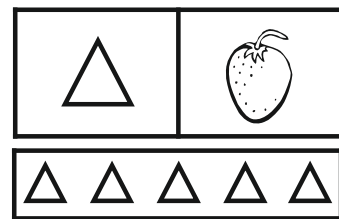
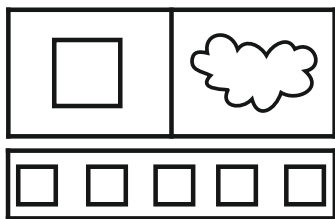
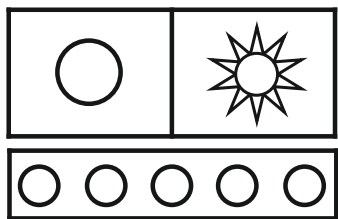
3. Myší útěk (zrakové vnímání)

Tom i jiné kočky rádi číhají na myšky. Nakresli myškám cestu do myší díry tak, aby se vyhnuly všem kočkám. Každá cesta bude mít jinou barvu.

8. Veselé míčky (zrakové vnímání, předčíselné představy)

Tomovi i dalším kočičkám se líbí barevné míčky. Vymaluj míčky pastelkami podle nápovědy v okénkách. Míčky spočítej a vymaluj tolik tvarů v řadě pod okénkem, kolik je míčků se stejným tvarem.

38. Stejně i méně klubíček (předčíselné představy)

Kočky si rády schovávají klubíčka do svých košíčků. Micka a Tom mají stejně klubíček. Mourek má klubíček méně než Micka a Tom. Klubíčka pro Micku jsou červená, pro Toma modrá a pro Mourka zelená. Vymaluj klubíčka a spočítej, kolik klubíček kočky mají.

